

Landrapport - Beretning fra FOA 2021-2022:

Covid-19 Politiske resultater til gavn for medlemmerne

Covid-19-krisen

Covid-19-krisen satte et afgørende præg på både medlemmernes hverdag og FOAs arbejde i 2021 og langt ind i 2022. FOA tog en række kampe for udsatte medlemmer. Kampe for de mange, der hver dag som frontpersonale var udsat for smittefare. For de hjemsendte. For dem, der er særligt sårbare for smitte. For dem, der skulle genåbne under nye forholdsregler.

Forbund og lokale afdelinger besvarede tusindvis af spørgsmål og vandt vigtige sejre i en svær tid for medlemmerne. Gennem pres, forhandlinger og et utal af kontakter til ministerier og politikere.

I starten af covid-19-krisen var mangel på værnemidler et stort problem, og FOA brugte mange kræfter på at sikre ordentlige værnemidler.

Mange skulle på arbejde, selv om de havde yderst sårbare familiemedlemmer, og FOA forsøgte at hjælpe til med at skabe tryggere rammer.

Mange blev smittet med covid-19 på jobbet. Enkelte døde. Mange fik varige arbejdsskader, og FOA måtte sammen med andre faglige organisationer kæmpe længe før det lykkedes at komme igennem med, at ansatte i blandt andet ældreplejen, på sygehuse og i daginstitutioner kunne få anerkendt Covid-19 som arbejdsskade.

Covid-19-krisen viste sig samtidig at være en kærkommen anledning til at gøre offentligheden og politikerne opmærksomme på, hvilket vigtigt og samfundsnyttigt arbejde FOAs medlemmer udfører. Et af de områder, der kom særligt i fokus under covid-19-krisen, var rengørings- og hygiejneindsatsen i ældreplejen, på sygehuse og i daginstitutionerne. Alle kommuner og regioner forøgede rengøringsindsatsen under COVID-19. Mange steder med en stigning mellem 10 og 30 pct. og enkelte med endnu større stigninger. Samtidig kom løbende retningslinjer og vejledninger for hygiejne langt mere i fokus end tidligere.

For FOA var dette hygiejnefokus vigtigt. Af flere grunde. Det var vigtigt for at sikre FOA-medlemmernes arbejdsmiljø bedst muligt. Samtidig var det oplagt at sætte fokus på det arbejde, som FOAs rengøringsmedarbejdere udfører på de offentlige institutioner. Det var derfor en kærkommen anledning for FOA til at gå fagligt og politisk i offensiven på hygiejneområdet, bl.a. med henblik på at give hele hygiejneindsatsen øget prioritet og et fagligt løft også efter covid-19-krisen.

Derfor iværksatte forbundet sammen med de lokale afdelinger en målrettet indsats for at få ikke mindst kommunerne til at fastholde (dele af) det højere rengøringsniveau fra perioden under covid-19 sammen med opbygning og konsolidering af kommunernes hygiejneorganisationer. FOA argumenterede bl.a. med, at op til 33% af de hospitalserhvervede infektioner kan undgås med en optimering af hygiejne og rengøring,

og at håndhygiejne og en øget indsats på hygiejne- og rengøringsområdet er de bedste metoder til at nedsætte niveauet af infektioner i dagtilbud.

Indsatsen gav resultater. En efterfølgende undersøgelse har bl.a. vist, at cirka en tredjedel af de adspurgte kommuner forventer en permanent stigning i rengøringsniveauet, og desuden er der sat fart på etableringen af hygiejneorganisationer i kommunerne.

Velfærdsøkonomi

Også i 2021 og 2022 var FOA alene og sammen med andre dele af fagbevægelsen meget aktive i den offentlige debat om de økonomiske rammer for velfærden. FOA har lagt vægten på et budskab om, at der måtte føres en økonomisk politik, der gjorde det muligt for kommuner og regioner at sikre en stadigt bedre velfærd for stadigt flere børn og ikke mindst ældre. Udgifterne til velfærd skulle gerne kunne følge med både befolknings- og velstandsudviklingen.

En væsentlig del af disse bestræbelser gik på at få ændret den danske budgetlov, der udgør en alvorlig økonomisk spændetrøje for velfærdsøkonomien, ikke mindst i kommuner og regioner. FOA førte bl.a. i samarbejde med Kommunernes Landsforening (KL) politisk kampagne for at lempe på budgetlovens stramme krav til de offentlige finanser.

Regeringen har lempet den stramme budgetlov en smule, så man nu kan have et lidt større underskud end før. Det skete i forbindelse med, at S-regeringen sammen med en række af Folketingets partier i marts 2022 besluttede at øge forsvarsudgifterne til 2 pct. af BNP i perioden frem mod 2033, svarende til ca. 18 mia.kr. om året fra 2033. For at kunne finansiere dette og samtidig fastholde en politisk målsætning om i det mindste at øge pengene til velfærd i takt med den demografiske udvikling, aftalte partierne at lempe kravene til de offentlige finanser på netop nogle af de punkter, som bl.a. FOA forinden havde ført kampagne for.

Efterfølgende lykkedes det dog FOA og andre under folketingsvalget at få et flertal til at love at sikre fuld demografisk dækning, så der fremover vil komme flere penge til kommuner og regioner, når der kommer flere børn og ældre, men dog uden for alvor at sikre yderligere velfærdsforbedringer. Yderligere velfærdsforbedringer ud over demografien, vil fortsat være en kamp FOA skal kæmpe for.

1000 nye stillinger

Der har i perioden været store og voksende problemer med at skaffe tilstrækkeligt mange kvalificerede medarbejdere til FOAs arbejdsområder. Det gælder ikke mindst sundhedsvæsenet og ældreområdet. FOA har derfor i perioden været involveret i en lang række initiativer for at sikre øget rekruttering og fastholdelse. En del af denne indsats er sket lokalt og ude på de enkelte arbejdspladser f.eks. gennem samarbejde med arbejdsgiverne om at få flere til at gå fra deltidsansættelse til et fuldtidsjob og gennem bedre seniorpolitik og lokale senioraftaler, der kan motivere flere seniorer til at blive lidt længere på arbejdsmarkedet.

En stor del af indsatsen har dog rettet sig mod det politiske niveau for at få politikerne til at give bedre rammer for rekruttering og fastholdelse af kvalificerede medarbejdere. Et af disse initiativer gik på, at FOA forsøgte at overbevise Regeringen og Folketinget om at forbedre økonomien for de kommuner, der påtager sig at uddanne flere ufaglærte til faglært niveau. Disse bestræbelser bar frugt. Med finanslovsaftalen om finansloven for 2021 (loven om de statslige budgetter) satte politikerne sig det mål at sikre ekstra 1000

uddannede medarbejde fra 2024. Som redskab til at sikre det, fik kommunerne i perioden 2021-24 mulighed for få dækket udgifter til at uddanne et tilsvarende antal i dag ufaglærte på social- og sundhedsområdet samt midler til at ansætte tilsvarende antal vikarer.

Men det viste sig hurtigt, at med finanslovens ekstra penge til 1.000 ekstra stillinger og opkvalificering var medlemmerne ikke automatisk sikret flere kvalificerede kolleger. Det viste sig nemlig, at en række kommuner slet ikke havde tænkt sig at benytte den nye mulighed. Det var derfor nødvendigt for FOA at iværksætte en målrettet lokal opfølgning for at få det resultat, vi har opnået på det politiske niveau, omsat til noget, der kunne ses og mærkes af medlemmerne på arbejdspladserne. Kommunerne melder nu om, at de forventer, at der vil blive uddannet 1.800 ekstra social- og sundhedspersonale med midlerne.

For FOA var det en vigtig erfaring, at målrettet og fokuseret politisk interessevaretagelse må suppleres med målrettede indsatser i forbindelse med den konkrete implementering af de resultater, der opnås på det nationale politiske niveau. Ellers risikerer man, at anstrengelserne ikke giver det ønskede resultat for medlemmerne i hverdagen.

Overenskomst 2021

FOA gjorde allerede ved overenskomstforhandlingerne i 2021 opmærksom på, at der vil være behov for ekstraordinære tiltag, hvis der skal findes en løsning på nogle af de lavt- og ligelønsproblemer, der findes inden for en række kvindedominerede fagområder i den offentlige sektor. Op til selve overenskomstforhandlingerne havde FOA arbejdet målrettet på at få opbakning til, at en del af den offentlige lønramme kunne bruge til at løse særlige lavt- og ligelønsproblemer. Men forbundet havde på forhånd været klar over, at mulighederne ville være mere begrænsede, end bl.a. FOA kunne ønske sig.

Da så covid-19 ramte Danmark og med ét slag afgørende forandrede styrkeforholdene mellem lønmodtagere og arbejdsgivere i forbindelse med overenskomstfornyelsen, var mulighederne med ét slag endnu mere begrænsede. FOA valgte derfor at satse mest muligt på at opnå de bedst mulige resultater ved at koordinere FOAs egne forhandlinger maksimalt, hvilket da også omstændighederne taget i betragtning gav et meget tilfredsstillende resultatet for medlemmerne.

Men dermed var de store spørgsmål omkring lavtløn, ligeløn og rekruttering reelt udskudt til overenskomstforhandlingerne i 2024. FOA gik derfor straks efter afslutningen af 2021-forhandlingerne i gang med at forberede 2024. Det skete gennem forslag om en regeringsnedsat lønstrukturkomité med efterfølgende trepartsforhandlinger og en lønkampagne fra FOAs side.

Lønstrukturkomité

Efter pres fra en række offentligt ansattes fagforbund, herunder FOA, nedsatte den daværende S-regering i efteråret 2021 en lønstrukturkomité, der skal kigge nærmere på lønudviklingen i den offentlige sektor. Lønstrukturkomitéen blev nedsat i forlængelse af Folketingets lovindgreb, der afsluttede en konflikt på sygeplejerskeområdet i forbindelse med overenskomstforhandlingerne i 2021. Forinden havde Fagbevægelsens Hovedorganisation (FH) bl.a. på initiativ fra FOA lagt op til, at der skulle nedsættes en komité til at analysere lønstrukturernes på det offentlige område.

Lønstrukturkomitéen skal blandt andet analysere og sammenligne lønstrukturer og lønudvikling i den offentlige sektor samt belyse konsekvenser af eventuelle ændringer.

Lønstrukturkomitéen består af en række faglige eksperter (altovervejende økonomer) og repræsentanter for arbejdsmarkedets parter (på både det offentlige og det private område). FOAs formand Mona Striib sidder som en af FH's repræsentanter, og FOA har givet dette arbejde meget høj prioritet. Da der blev udskrevet folketingsvalg, blev Lønstrukturkomitéens arbejde sat i stå og det blev først genoptaget i april 2023 efter afslutningen af overenskomstforhandlingerne 2023 på det private område. Komitéen forventes at afgive rapport medio juni 2023.

Krav om trepartsforhandlinger

Disse forslag og måske ikke mindst forslaget om trepartsforhandlinger kan måske umiddelbart lyde lidt underlige, når man tænker på, hvor stor vægt vi i den danske aftalemodel lægger på aftaleparternes selvregulering af løn- og arbejdsforhold. Men FOA finder det helt naturligt, at lønningerne i det offentlige indimellem bliver en del af den politiske debat. Politikerne bør være meget varsomme med kortsigtede ændringer af rammerne for den danske model endside diktere bestemte løsninger. Ændringer af de ydre politiske rammer skal alene ske, når der er strukturelle forhold til stede, der skaber så store ubalancer, at løsningerne kun kan findes ved overenskomstforhandlingerne alene, hvis der justeres lidt på de ydre rammer, såsom at skabe bedre økonomiske rammer for at parterne kan aftale forbedringer af løn- og arbejdsvilkår, som så kan bidrage til bedre at løse udfordringerne med rekruttering i velfærdssamfundet.

Når der er udsigt til en omfattende og alvorlig mangel på kvalificerede medarbejdere, og problemet realistisk ikke vil kunne løses alene ved at dreje på de velkendte håndtag (flere penge, øget uddannelsesoptag, indsats for flere på fuld tid, bedre arbejdsmiljø, osv.), kan det være nødvendigt også at afhjælpe manglen på kvalificerede medarbejdere ved gennem bedre løn- og arbejdsvilkår at gøre det lettere at tiltrække og fastholde medarbejdere.

Det har længe været en vigtig del af den danske aftalemodel, at løndannelsen spiller en vigtig rolle for at tiltrække den ønskede arbejdskraft, når det gælder den private sektor. Det gælder selvfølgelig også velfærdsområdet. Der er grænser for, hvor billigt det offentlige kan købe de nødvendige medarbejdere, ikke mindst i en tid, hvor der bliver brug for mange flere dygtige medarbejdere. Derfor fandt FOA det i 2022 naturligt at foreslå trepartsdrøftelser om dette tema.

Under valgkampen lykkedes det FOA at få Socialdemokratiet til at fremlægge en udspil, hvor Socialdemokratiet via trepartsforhandlinger ville afsætte en ramme på 3 milliarder kroner årligt, der skal indføres fra 2024 og frem til 2030.

På det offentlige område er det regeringen og Folketinget, der fastlægger de overordnede økonomiske rammer for, at aftaleparterne kan løse denne opgave. Når denne opgave er ekstra stor og svær, kræver det, at politikerne afsætter ekstra penge til en ekstra stor økonomisk ramme, og en trepartsaftale er den bedste måde at hjælpe gode partsaftaler på vej. Det flugter helt med den danske model at bruge trepartsaftaler, når der er opstået et påtrængende samfundspolitisk problem, hvor de påtænkte politiske løsninger involverer både politiske beslutninger og arbejdsmarkedsparternes selvregulering af løn- og arbejdsforhold.

Regeringen har annonceret, at den vil invitere til permanent trepart inden sommerferien.

Lønkampagne

FOA besluttede i 2022 at iværksætte en lønkampagne frem mod overenskomstforhandlingerne i foråret 2024. Formålet med kampagne var og er at sikre, at FOAs krav står stærkt ved overenskomstforhandlingerne i 2024, og at FOA som forhandlingsorganisation her står stærkt hos medlemmerne.

I første omgang rettede den udadvendte del af kampagnen, der startede 1. marts 2022, sig mod offentligheden med et budskab om, at FOA vil løfte ligheden i Danmark. Det handlede bl.a. om mere lighed i løn og forbrugsmuligheder. Alle dem, der i dagligdagen løfter velfærdsopgaverne, fortjener et lønløft. Herudover handlede og handler kampagnen også om anerkendelse af traditionelle kvindefag og om respekt for værdien af det vigtige arbejde, som FOAs medlemmer udfører.

En anden del af kampagnen var rettet mod afdelinger, tillidsrepræsentanter og medlemmer. Her har de lokale FOA-afdelinger en nøglerolle, når de handler om at få kampagnen til at leve ude på arbejdspladserne, tillidsvalgte, medlemmer og mulige medlemmer engagerer sig i lønkampagnen – og senere overenskomstforhandlingerne i 2024.

Sundhedspolitik

Over en årrække er det blevet stadigt tydeligere, at de danske sygehuse står i en krise, som rammer både patienter og medarbejdere. Bagtæppet er den demografiske udvikling med flere ældre og flere multisyge, som giver sygehusene stadigt flere og mere sammensatte opgaver.

FOA har valgt at gå proaktivt ind i den politiske og faglige debat om, hvordan disse udfordringer tackles bedst muligt til gavn for både patienter, medarbejdere og det øvrige samfund. FOA har derfor udarbejdet en række analyser og synspunkter på, hvordan sundhedsvæsenet bør håndtere krisen. Regeringen har nedsat en Robusthedskommission, som skal komme med anbefalinger til hvordan der sikres mere personale med mere tid til kerneopgaven. FOAs formand Mona Striib sidder med i kommissionen.

FOA deler mange synspunkter med de andre organisationer på sundhedsområdet. Men samtidig er der også nogle punkter, hvor vi adskiller os. Det gælder bl.a. et opgør med den nuværende organisering og snævre faggrænser, som betyder, at vores grupper ikke får lov til at bruge og udvikle deres kompetencer. Derfor har FOA gået på to ben i den sundhedspolitiske debat. Både samarbejde med andre faglige organisationer på sundhedsområdet og fremførelse af egne synspunkter over for de politiske beslutningstagere for derigennem at medvirke til, at FOA og vores medlemmer kommer til at stå stærkere på sygehusområdet.

FOA har bl.a. satset på et fælles projekt mellem Danske Regioner (sygehusejerne) og de faglige organisationer på sygehusområdet kaldet "Rette kompetencer til rette opgaver". FOA har her satset på, at der igennem topmøder, analyser og konkrete afprøvninger skal udvikles nye ideer til en bedre organisering på sygehusene. Egentlige større resultater til gavn for medlemmerne blev ikke opnået i 2021-2022. Men indsatsen var med til at rykke FOAs repræsentanter tættere på bl.a. en række kommissionsarbejder iværksat af regeringen. Frøene blev lagt for (forhåbentlig) senere resultathøst.

Ældreområdet

Der sker i disse år en voldsom udvikling i opgaverne på det kommunale sundheds- og ældreområde. Det skyldes blandt andet, at der er kommet væsentligt flere (ældre) borgere med en eller flere kroniske

sygdomme, og at borgerne i ældreplejen er langt mere syge og svækkede i dag. Dertil er den gennemsnitlige indlæggelsestid faldet. Det har ført til, at flere opgaver er "gledet" fra sygehussektoren ud i kommunerne. Denne udvikling er langt hen ad vejen bevidst og regionerne tilskyndes til det gennem økonomiske incitamenter i form af den såkaldte nærhedsfinansiering. Der er tale om en række forskellige typer af opgaver. Opgaveglidningen har været markant, hvilket bl.a. har været tydelig med oprettelsen af 3.500 kommunale midlertidige sengepladser/akutpladser, som er målrettet svækkede ældre, der enten er udskrevet fra sygehuset eller tæt på indlæggelse.

Disse udfordringer var en del af baggrunden for, at der i løbet af 2021 og 2022 for alvor kom gang i arbejdet med at ændre arbejdsorganisering og lovrammerne på ældreområdet. FOA var initiativtager til to "Ældretopmøder", hvor centrale beslutningstagere deltog. De har været med til at sætte gang i en markant udvikling af ældreområdet. I en lang række kommuner bliver der nu eksperimenteret med en større organiseringsændring i retning af små selvstyrende teams, og i 2022 blev der sat gang i et regeringsinitieret arbejde med at forberede en ny ældrelov. Regeringen nedsatte et rådgivende panel og tre ekspertgrupper, der skulle komme med ideer og forslag til en helt ny ældrelov.

FOA blev repræsenteret i det rådgivende panel ved daværende formand for social- og sundhedssektoren i FOAS Torben Hollmann, og konsulenter fra forbundet fik pladser i de tre ekspertgrupper. Som på sundhedsområdet blev frøene i 2021 og 2022 lagt for (forhåbentlig) senere resultathøst.

Tilbagetrækningsordninger

I Danmark har vi flere forskellige muligheder for at trække sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet, bl.a. seniorpensionsordningen og ret til tidlig pension (populært kaldet 'Arne-pension'). For begge ordninger gælder det, at FOA har haft afgørende indflydelse på ordningernes etablering og indhold, jf. *Landrapport - Beretning fra FOA 2019-2020*. Man kan i dag få ret til seniorpension op til 6 år før man når folkepensionsalderen, hvis arbejdsevnen er reduceret til 15 timer eller mindre om ugen i forhold til det seneste job. Man kan få 19.738 kr. (2023) før skat i seniorpension, hvis man er enlig. Hvis man er gift eller samlevende, kan man i 2023 få 16.778 kr. før skat. Tidlig pension får man ret til i op til 3 år, hvis man har været tilknyttet arbejdsmarkedet i en vis periode: Mindst 42 år for personer født før 1965, mindst 43 år for personer født i 1965-1968 og mindst 44 år for personer født i 1969-1970. Ydelsen for tidlig pension er fastsat til 14.008 kr. pr. måned (før skat) (2023-niveau).

Da mange af FOAs medlemmer ønsker at benytte sig af en af disse ordninger, har FOA i 2021 og 2022 brugt mange kræfter i både forbundet og i de lokale FOA-afdelinger på at rådgive medlemmerne om disse muligheder, ligesom FOA har hjulpet en række medlemmer med at klage over eventuelt forkerte afgørelser.

På baggrund af dette medlemsrettede arbejde er FOA undervejs blevet opmærksom på, at bl.a. reglerne for opnåelse af ret til tidlig pension behandler en række FOA-medlemmer uretfærdigt, idet der ikke optjenes arbejdsmarkedsanciennitet i forbindelse med bestemte former for opkvalificering under ansættelse. Det gjorde FOA så den daværende beskæftigelsesminister opmærksom på, og det lykkedes at få ministeren til at udarbejde et lovforslag, der rettede op på disse uretfærdigheder. Desværre nåede lovforslaget ikke at blive vedtaget før folketingsvalget den 1. november 2022. Men det er FOAs forhåbning og ønske, at lovforslaget vil blive vedtaget i 2023.

Folketingsvalg 2022

Danmark havde valg til Folketinget den 1. november 2022. Under det overordnede tema om "Lighed løfter os alle" brugte FOA valgkampen til at fremføre de temaer og forslag inden for børneområdet, ældreområdet og sundhedsområdet (inkl. psykiatrien), der var vigtigst for FOA-medlemmernes arbejdsliv og hverdag. Jo højere forbundet kunne få disse temaer op på valgkampens og de politiske partiers dagsorden, jo bedre ville mulighederne være for efterfølgende lovgivning til gavn for medlemmerne.

Et af de tværgående temaer var her at holde en ny regering op på, at man fortsætter med som minimum at lade økonomien til velfærd følge med befolkningsudviklingen – og helst også følge med samfundets almindelige velstandsudvikling. Som redskab hertil pegede FOA bl.a. på mulighederne for at rulle nogle af de store skattelettelser tilbage og dermed øge indtægterne.